

Дацків І.Б.

<https://orcid.org/0000-0001-8359-3937>

Західноукраїнський національний університет

ПОЛІТИЧНІ ВЗАЄМИНИ ТИМЧАСОВОГО УРЯДУ РОСІЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ У 1917 РОЦІ: МІЖ КОНФЛІКТОМ І КОМПРОМІСОМ

Стаття присвячена аналізу політичних взаємин між Тимчасовим урядом Росії та Українською Центральною Радою у 1917 р., періоді гострої політичної нестабільності та активного державотворення на українських землях. досліджуються процеси, які характеризувалися одночасно конфліктом і спробами компромісу, відображаючи протиріччя між прагненням української сторони до національної автономії та намаганням російського Тимчасового уряду зберегти єдину централізовану державу. Особлива увага приділяється зовнішньополітичним і внутрішньополітичним аспектам діяльності Центральної Ради, створенню та функціонуванню Генерального секретаріату, проголошенню Першого і Другого Універсалів, а також інституційним і процедурним механізмам, за допомогою яких Петроград намагався обмежити автономістські прагнення української сторони.

У даній статті досліджується, як українські лідери, зокрема М. Грушевський, В. Винниченко, М. Порш та інші, намагалися поєднати прагнення до автономії з політикою стриманого компромісу. Автор приділяє увагу ключовим моментам переговорного процесу, зокрема приїзду делегацій до Петрограда та суперечкам щодо територіальних кордонів України, що ілюструє складність визначення політичного статусу держави у контексті революційних подій. Аналізуються причини наростання конфлікту, зокрема невизнання центральною владою повноважень Центральної Ради, обмеження автономістських ініціатив та ігнорування домовленостей, досягнутих у Києві. Дослідження робить висновок, що політичні взаємини 1917 р. характеризувалися складним поєднанням конфлікту та компромісу, визначаючи подальший шлях України до автономії та майбутньої державності.

Аналіз цього періоду має важливе значення для розуміння особливостей взаємодії між національними органами влади та центром держави у кризових історичних умовах, а також для порівняльного вивчення процесів державотворення в умовах революційних трансформацій. Матеріал статті може бути корисним для істориків, політологів та дослідників Української революції

Ключові слова: Центральна Рада, Тимчасовий уряд, Генеральний секретаріат, переговори, автономія.

Постановка проблеми. Революційні події 1917 р. в колишній російській імперії спричинили глибокі політичні та соціальні трансформації, що суттєво вплинули на розвиток національних рухів, зокрема українського. Після падіння самодержавства та утворення Тимчасового уряду активізувалися процеси національного самовизначення народів імперії. В Україні центром політичної консолідації національних сил стала Українська Центральна Рада, яка виступила з вимогою надання Україні автономії та створення власних органів влади.

Водночас Тимчасовий уряд, декларуючи демократичні принципи та права народів, прагнув

зберегти політичну єдність держави й не був готовий до радикального перегляду державного устрою. Це зумовило суперечності між прагненнями українського національного руху до політичної автономії та позицією центральної влади, що розглядала такі вимоги як загрозу територіальній цілісності держави.

Політичні взаємини між Українською Центральною Радою та Тимчасовим урядом упродовж 1917 р. характеризувалися поєднанням конфліктних тенденцій і спроб досягнення компромісу. Переговори, делегації та прийняття універсалів Центральної Ради засвідчили складність пошуку

взаємоприйнятної моделі державного устрою. Особливо показовими стали події, пов'язані з проголошенням Першого та Другого Універсалів, які відобразили як загострення політичного протистояння, так і прагнення сторін до порозуміння.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу політичного діалогу та конфліктів між Центральною Радою і Тимчасовим урядом, що відіграли важливу роль у формуванні української державності. Вивчення цих взаємин дозволяє глибше зрозуміти особливості розвитку Української революції 1917–1921 років та процеси становлення українського державотворення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші узагальнення щодо зовнішньополітичної діяльності України належать безпосереднім учасникам подій – діячам Української Центральної Ради та провідним урядовцям Української Народної Республіки, серед яких М. Грушевський [6; 8], В. Винниченко [4], Д. Дорошенко [11], І. Мазепа [16] та інші. У своїх працях, висвітлюючи проблеми становлення української державності, вони також приділяли увагу питанням формування та реалізації зовнішньої політики. Попри певну суб'єктивність оцінок, характерну для мемуарної та політичної літератури того часу, ці автори подають загальну характеристику зовнішньополітичного курсу України, відображають позиції тодішнього керівництва щодо визначення міжнародних орієнтирів, стратегічних і тактичних кроків виходу УНР із Першої світової війни, а також залишають важливі для дослідників спостереження й особисті свідчення.

Роботи радянських авторів з політичних причин носили заідеологізований характер, коли йшлося про діяльність Української Центральної Ради. Це дослідження Р. Симоненка [21], І. Хміля [23] та ін. Вони або свідомо взагалі замовчували діяльність дипломатів УНР, до цього більше тяжіли московські автори, або усіяло перекручували факти, мотивації та результати дій дипломатів Центральної Ради, що було властиво українським радянським історикам.

Новий етап історіографії даного питання розпочинається після проголошення незалежності України, що дало могутній імпульс дослідженню історії доби визвольних змагань 1917–1921 рр., в тому числі й Української Центральної Ради. Варто окремо виділити праці В. Верстюка [2; 3], І. Дацківа [9], О. Копиленка [13], О. Кучерука [15], В. Солдатенка [22], та інших. Це одні з перших праць, де робиться спроба системно викласти історію Центральної Ради, надзвичайно насиченої

подіями, позначеної важливими політичними здобутками і втратами.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження характеру політичних взаємин між Тимчасовим урядом росії та Українською Центральною Радою у 1917 році, з'ясування причин виникнення конфліктів між ними та визначення особливостей пошуку компромісів у процесі вирішення українського питання.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань: Охарактеризувати позицію Тимчасового уряду щодо українського національного руху та питання автономії України. Розглянути основні етапи політичного діалогу та протистояння між Центральною Радою і Тимчасовим урядом. Визначити значення універсалів Центральної Ради у формуванні взаємин з центральною владою.

Виклад основного матеріалу. Із перших днів функціонування Української Центральної Ради її політичне керівництво стикнулося з необхідністю вирішення зовнішньополітичних питань, попри відсутність окремої інституції, що відповідала б за міжнародні відносини. На думку дослідника історії української дипломатії О. Павлюка, розвиток зовнішньої політики Центральної Ради можна умовно розмежувати на три етапи: «Для кожного з них характерна різна пріоритетність взаємин із тогочасними провідними міжнародними силами: росією, яка дедалі більше занурювалася у бурхливий період революції та громадянської війни; країнами Антанти, котрі докладали величезних зусиль, щоб здобути перемогу у Першій світовій війні; Німеччиною та її союзниками, що шукали можливості припинити бойові дії на Східному фронті й у такий спосіб послабити своїх противників» [18, с. 314–315].

З моменту створення Української Центральної Ради та початку її державотворчої діяльності, що на початковому етапі обмежувалася вимогою національно-територіальної автономії України у складі федеративної росії, її зовнішньополітична орієнтація була спрямована передусім на взаємини з російським центром влади. Водночас взаємодія з Тимчасовим урядом виявилася складною і суперечливою.

Частина радянських, а також сучасних російських дослідників вважає, що Лютнева революція та діяльність Тимчасового уряду створили для України сприятливі умови для національного розвитку. У цей період відбувалися процеси українізації культурного та суспільного життя: поширювалася освіта українською мовою, вона поступово

впроваджувалася у практику місцевого управління та судочинства, активно розвивалися українська преса, книговидавнича справа і театральне мистецтво. Такі зміни сприяли піднесенню національної свідомості українського суспільства та підготовці його до активної політичної участі. У цьому контексті інколи висловлюється думка, що ініціативи Центральної Ради в культурно-національній сфері знаходили підтримку з боку російського Тимчасового уряду.

Політичні сили, представлені в Центральній Раді, насамперед українські соціалісти-революціонери та соціал-демократи на чолі з М. Грушевським, орієнтувалися на поступове формування української державності. На початковому етапі йшлося про створення національно-територіальної автономії України в межах Росії, яку планувалося реорганізувати на федеративних засадах. Водночас Тимчасовий уряд не визнавав Центральну Раду повноцінним органом державної влади, розглядаючи її радше як громадське об'єднання. З цієї причини він виступав проти негайного проголошення автономії України і наполягав на тому, що остаточне вирішення цього питання має належати Всеросійським Установчим зборам, обраним на загальнонародній основі [23, с. 69–70].

На початковому етапі своєї діяльності Українська Центральна Рада зіткнулася з необхідністю відстоювати національні інтереси України у відносинах із російським Тимчасовим урядом. Це протистояння набувало характеру політичної та дипломатичної боротьби, під час якої керівництво Центральної Ради змушене було здійснювати перші зовнішньополітичні кроки. Водночас ця діяльність відбувалася в умовах відсутності спеціалізованої урядової установи, що відповідала б за сферу міжнародних відносин, адже Генеральний секретаріат закордонних справ на той час ще не був сформований. За таких обставин визначення основних напрямів міжнародної політики та їх практична реалізація значною мірою покладалися на провідних діячів Центральної Ради – М. Грушевського та В. Винниченка, які фактично виконували функції керівників зовнішньополітичного курсу українського руху.

Зазначмо, що впродовж квітня–травня представники Тимчасового уряду неодноразово висловлювали у своїх публічних виступах та на сторінках преси критичне ставлення до діяльності Української Центральної Ради та процесів державотворення в Україні. Така позиція з боку центральної влади спонукала керівництво Центральної Ради направити до Петрограда

спеціальну делегацію. Її очолили В. Винниченко та С. Єфремов, які з 16 травня розпочали переговори з представниками російського уряду, зокрема з головою Тимчасового уряду Г. Львовим та міністром закордонних справ П. Мілюковим. Українці передали їм підготовлену М. Грушевським «Доповідну записку коаліційному міністерству і Центральному виконавчому комітетові Рад робітничих і солдатських депутатів. Цей вагомий (9 сторінок) документ містив, передусім, характеристику українського національного руху як демократичного, що охопив широкі маси українства. Відзначалося, що Центральна Рада є виборним органом національного представництва на Україні, яку визнають демократичні кола українського населення. М. Грушевський наголошував, що найбільш справедливими і вигідними для обох сторін будуть стосунки рівноправних членів федеративної демократичної республіки. Становище України буде забезпечене і її відносини з Росією лише тоді будуть певними, коли всі частини російської імперії будуть не лише автономними провінціями, а державами, об'єднаними федеративними зв'язками» [12, с. 125].

Відтак, у заключній частині документу відзначалося, що російське суспільство та його провідні кола поки що демонструють зневагу і відкриту ворожнечу до українського національного руху. Тому Українська Центральна Рада висувала Тимчасовому урядові та Виконкомові Рад низку вимог, серед яких найважливішими були: «визнання автономії України та її впровадження після Всеросійських Установчих зборів; участь українських делегацій у міжнародних конференціях, присвячених майбутньому українських земель, зокрема Галичини; заснувати при Тимчасовому уряді посаду комісара у справах України; формування українських військових частин в тилу і на фронті; визнати Тимчасовим урядом українізацію початкової школи поширити на середню й вищу та ін.» [5, № 8].

Для розгляду висунутих українською стороною вимог Тимчасовий уряд сформував спеціальну комісію. Однак, попри поміркований і лояльний характер цих пропозицій, уряд не підтримав їх реалізацію. Свою позицію він аргументував тим, що вирішення подібних питань до скликання Всеросійських Установчих зборів може становити загрозу для загальноросійського революційного процесу. Подібну думку висловлював і О. Керенський, зокрема під час свого перебування в Києві. Втім, перед цим відбулися дві важливі події, які суттєво вплинули на подальший розвиток ситуації.

Заручившись одностайною підтримкою українського суспільства й Другого Всеукраїнського військового з'їзду за участю 2600 делегатів, Центральна Рада проголосила 10 (23) червня Перший Універсал. У його вступній частині наголошувалося: «Не одділяючись від усієї Росії, не розриваючи з державою російською, хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям. Хай порядок і лад на Україні дають вибрані вселюдним, рівним, прямим і тайним голосуванням Всенародні Українські Збори. Всі закони, що повинні дати той лад у нас, на Україні, мають право видавати тільки наші Українські Збори. Ті ж закони, що мають лад давати по всій російській державі, повинні видаватися у Всеросійському Парламенті» [1, с. 179–181]. Універсал відверто висловлював незгоду з політикою Тимчасового уряду. «Тимчасове Російське Правительство одкинуло всі наші домагання, який відкидав пропозиції українського народу. «І через те, зазначалося у документі, – ми, Українська Центральна Рада, видаємо цей Універсал до всього нашого народу й оповіщаємо: однині самі будемо творити наше життя» [1, с. 179–182].

Ще однією важливою віхою в процесі державотворення стало створення 28 червня на закритому засіданні Комітету Центральної Ради першого органу виконавчої влади України – Генерального секретаріату, який очолив Володимир Винниченко. До складу цього уряду увійшли вісім генеральних секретарів: Християн Баранівський (фінанси), Сергій Єфремов (міжнаціональні справи), Симон Петлюра (військові справи), Борис Мартос (земельні справи), Володимир Садовський (судові справи), Михайло Стасюк (харчові справи), Іван Стешенко (освіта) та Павло Христюк (генеральний писар) [20, с. 79].

Активні процеси державного будівництва в Україні справили помітне враження на Тимчасовий уряд. У зв'язку з цим уже 29 червня до Києва прибули троє його міністрів – Олександр Керенський, Михайло Терещенко та Ілля Церетелі – з метою термінового врегулювання відносин із Центральною Радою.

Зазначмо, що ще до приїзду делегації, у київських газетах 18–21 червня були опубліковані звернення Тимчасового уряду до українського населення, підписані головою уряду Г. Львовим. У них містився заклик зберігати єдність зі «спільною Батьківщиною» та наголошувалося, що визволення України нерозривно пов'язане з визволенням росії. Крім того, уряд запевняв, що прагнення українського народу будуть враховані

і реалізовані законним шляхом – через Всеросійські Установчі збори. Подібну позицію підтримувала більшість російської преси, незалежно від політичної приналежності. Лише більшовицька газета «Правда» підкреслювала, що проголошення Першого Універсалу українцями виявило провал національної політики Тимчасового уряду і тепер «жоден демократ, не кажучи вже про соціалістів, не наважиться ставити під сумнів повну законність українських вимог» [19].

29 червня відбулося широке засідання за участю Комітету Центральної Ради і Генерального секретаріату у повному складі на чолі з М. Грушевським В. Винниченком. Російську сторону представляли О. Керенський та міністри Тимчасового уряду. Ініціатива в дискусії була на боці українців. У своїх виступах М. Грушевський відзначав: «Ви визнаєте, повну законність того, що ми вимагаємо автономії, і ця вимога повинна бути виконана, оскільки вона не гальмує розвиток революційного руху. Ми ж мислимо Росію як Федеративну Республіку» [24, арк. 14–15]. Він відверто заявляв О. Керенському: «Ми бачимо Україну нероздільною з Федеративною Республікою Російською. Якби ми прагнули повної незалежності, то ми б абсолютно однозначно так питання й поставили» [20, арк. 14–15]. О. Керенському і його представникам було дуже важко заперечувати таким аргументам. Він радив не поспішати, відкласти проголошення автономії до Установчих зборів, обіцяв усіляку підтримку і запевняв, що є щирим прихильником українців [20, арк. 14–16].

Переговорний процес проходив у напруженій атмосфері гострих дискусій. Особливо активну роль у питаннях організації військових сил України проявляв Симон Петлюра. Тривалі дебати викликало питання визначення етнічних кордонів держави, адже Центральна Рада замість початково запропонованих п'яти губерній висунула претензії на дев'ять: Київську, Полтавську, Подільську, Харківську, Волинську, Катеринославську, Херсонську, Таврійську та Чернігівську, а також на окремі повіти Гродненської, Курської, Воронезької та інших губерній росії, де переважало українське населення. Врешті-решт, аби не гальмувати перемовини, українська сторона вирішила тимчасово відкласти обговорення питання кордонів [21, с. 49–50].

В результаті перших, на такому високому рівні, дипломатичних переговорів України з Тимчасовим урядом було досягнуте фактичне визнання Петроградом автономії України, що, правда, юридичне – до скликання Всеросійських Установчих

зборів. Про це свідчила постанова Тимчасового уряду від 3 липня 1917 р. надіслана В. Винниченкові з Петрограда. У ній відзначалося: «Призначити як вищий орган для керування крайовими справами на Україні окремий орган – Генеральний секретаріат, склад якого буде визначено правительством в згоді з Центральною Українською Радою, доповненою, на справедливих основах, представниками других народів, суцїх на Україні, в особі їх демократичних організацій. Через згаданий орган будуть переводитись правительством міри і заходи в житті краю і його управлінні. Вважаючи, що питання про національно-політичний устрій на Україні і про засоби вирішення в ній земельного питання в межах загального закону про перехід землі до рук працюючих мас мусить бути вирішено Установчими зборами, Тимчасове правительство прихильно поставиться до розроблення Українською Центральною радою проєкту національно-політичного статуту України... Правительством вважає можливим далі сприяти тіснішому національному об'єднанню українців в війську через формування окремих частин виключно українцями, оскільки цей спосіб, на погляд військового міністра, буде можливим з технічного боку і не порушить бойової сили армії» [5, № 10]. Останнє зауваження стосувалося процесу українізації армії, який поступово розгортався на фронті і тилу й закладав основи національної армії. Постанова, яку підписали Керенський, Терещенко і Церетелі, викликала гострі дискусії в Росії. В знак протесту члени партії «Народної свободи» Шингарьов, Мануйлов і Шаховський вийшли зі складу Тимчасового уряду [5, № 10].

«Таким чином на початку липня 1917 року Українська Центральна Рада змусила Тимчасовий уряд рахуватися зі своїми діями, – відзначала як позитивний результат перемовин кївська історикня О. Кудлай. Водночас, як негатив, він наголошує, що із опозиційної для нього організації вона переходила у табір його співників, відмовляючись від радикальних, незалежних від Петрограда дій» [14, с. 54].

Проголошений 3 липня 1917 року Другий Універсал відзначав готовність Тимчасового уряду «поширити руку» на представників української демократії та Центральну Раду, водночас підкреслюючи прагнення Ради «не відривати Україну від Росії». Одним із важливих результатів переговорів стало визнання Генерального секретаріату як найвищого органу крайової влади в Україні. Універсал наголошував, що Центральна Рада продовжуватиме державотворчу діяльність,

готуючи законопроєкти щодо автономії України для подання їх на затвердження Всеросійським Установчим зборам. При цьому документ рішуче відкидав будь-які спроби самовільного запровадження автономії до скликання цих зборів [22, с. 33].

Більшість істориків оцінювали цей документ як крок назад. В. Мороз звзначав: «Другий Універсал був найслабшим з усіх чотирьох: такого «вірнопідданого» тексту не знайдемо ні в Першому, ані в Третньому й Четвертому... Так – крок за кроком – українську людину привчали до думки, що все приходить з Петрограда (а не з джерел власної сили). І так – крок за кроком – Центральна Рада втрачала авторитет... Принцип автономії став уже на Україні бездискусійною реальністю, тому приймати його з чужих рук (убиваючи тим самим пафос самозбудування й самоутвердження) не було потреби» [17, с. 2].

15 липня 1917 року Мала Рада сформувала новий склад Генерального секретаріату з 12 міністрів на чолі з В. Винниченком. Того ж дня делегація вирушила до Петрограда з метою затвердження Статуту Генерального секретаріату, розробленого Центральною Радою, який визначав його повноваження як уряду України. За спогадами Винниченка, голови делегації, позиція Тимчасового уряду щодо української сторони була принизливою та обурливою. Сторони не змогли досягти згоди, і делегація кілька разів намагалася залишити переговори й повернутися до Києва.

Внаслідок цього Статут було відхилено, а замість нього Винниченко отримав так звану «Тимчасову інструкцію Генеральному секретаріатові Тимчасового уряду». Документ проголошував, що Генеральний секретаріат є вищим органом місцевого управління в Україні і призначається Тимчасовим урядом за поданням Центральної Ради. Його повноваження поширювалися на Київську, Волинську, Подільську, Полтавську та Чернігівську губернії, за винятком деяких повітів, тоді як інші українські губернії могли підпорядковуватися Києву за рішенням Тимчасового уряду. У документі було визначено склад Генерального секретаріату, при цьому передбачалося, що не менше чотирьох секретарів мають бути представниками української національності. Всі рішення Генерального секретаріату набирали чинності лише після затвердження Тимчасовим урядом. Крім того, були введені посади комісара Тимчасового уряду у Києві та представника Генерального секретаріату в Петрограді [5, № 20–21].

Інструкція значною мірою обмежила повноваження Генерального секретаріату, надаючи Тимчасовому урядові та його органам можливість самостійно здійснювати управління в Україні, обходячи українських представників. Домовленості, досягнуті в Києві, зокрема питання автономії, залишилися поза увагою, що знівелювало компромісний характер Другого Універсалу. Така ситуація викликала невдоволення серед частини членів Центральної Ради та широких кіл українського суспільства. Радикальні угруповання (націонал-революціонери, есери) на загальних зборах пропонували розірвати відносини з Тимчасовим урядом і самостійно впровадити український Статут Генерального секретаріату. Натомість М. Грушевський, М. Порш та інші лідери Ради обрали обережну позицію «не приймати, але й не відкидати» інструкції, прагнучи уникнути відкритої конфронтації з Петроградом. Ці обережні дії мали підстави: на території України перебували потужні військові сили Південно-Західного та Румунського фронтів, підпорядковані безпосередньо Тимчасовому урядові. Напряга наростала і досягла піку в жовтні 1917 р., коли Центральна Рада ухвалила рішення скликати Українські Установчі збори. Петроград розцінив це як спробу підризу своєї влади і викликав 22 жовтня голову українського уряду В. Винниченка для пояснень. Проте Жовтневий переворот більшовиків зруйнував уряд О. Керенського, що кардинально змінило політичну ситуацію в Україні та її відносини з росією.

Аналізуючи причини конфлікту між Центральною Радою та Тимчасовим урядом, не можна обійти увагою економічні чинники. Україна володіла значним промисловим і сільськогосподарським потенціалом, який мав критичне значення для росії. Так, ще 1913 р. Донбас забезпечував приблизно 70% імперського видобутку вугілля. Під час Першої світової війни українська промисловість постачала державним заводам 96,7% прокату, 75% чавуну, 68% сортового металу та 81% олова. Ще на початку ХХ століття німецький рейхсканцлер і пруський міністр-президент Бернхард Бюлов зазначав, що росія ризикує стати державою другорядного значення, якщо «або переживе соціальний розклад, або втратить Україну». Питомий економічний потенціал України високо оцінювали і Тимчасовий уряд, і пізніше Раднарком. Зокрема, під час громадянської війни в росії Яків Свердлов на партійному форумі в Харкові прямо заявив: «Ви знаєте, що порятунок всієї революції – не лише російської, але й міжнародної – залежить від України!» [10, с. 14].

Висновки. Загалом, основним чинником, що визначав позицію Тимчасового уряду щодо України, було відверте небажання допустити навіть автономію країни, а також будь-які інші національні утворення на території колишньої Російської імперії. Керівництво уряду, сформованого після Лютневої революції 1917 р., прагнуло зберегти державу в єдиній централізованій формі, вважаючи, що надання широких прав окремим регіонам може спричинити розпад імперського простору. Саме тому більшість російських політичних діячів розглядали український національний рух не як прояв права народу на самовизначення, а як загрозу територіальній цілісності держави. Навіть ідея перебудови держави на федеративних засадах, яку час від часу декларували окремі представники уряду, фактично залишалася декларативною і обмежувалася концепцією так званої «федерації вільних народів», що передбачала значне збереження централізованих важелів влади в руках Петрограда.

У таких умовах українські політичні діячі були змушені шукати різні форми взаємодії з російським урядом, поєднуючи політичний тиск, переговори та поступове формування власних інституцій влади. Центральна Рада, яка стала головним представницьким органом українського руху, намагалася легітимізувати свої вимоги через перемовини з Тимчасовим урядом, водночас поступово розширюючи власні повноваження на території України.

Політичні взаємини Центральної Ради та Тимчасового уряду у 1917 р. поєднували елементи конфлікту та компромісу, що було зумовлено суперечністю національних інтересів, різними уявленнями про майбутній державний устрій та прагненням російської влади зберегти централізовану систему управління. Тимчасовий уряд намагався обмежити політичну активність українського руху та відкласти вирішення національного питання до скликання Всеросійських установчих зборів. Натомість українські політичні сили наполягали на необхідності негайного вирішення питання автономії, вважаючи його важливим елементом демократичного перетворення держави.

Таким чином, взаємини між Центральною Радою та Тимчасовим урядом у 1917 р. були складним і суперечливим процесом, що відображав загальну кризу імперської державності та активізацію національних рухів на її території. Вони демонструють, що формування української державності відбувалося в умовах постійного політичного протистояння, але водночас передбачало

пошук компромісів і прагнення до легітимних форм політичної боротьби.

Надалі дослідження цієї проблематики можуть бути спрямовані на глибший аналіз економічних, військових і внутрішньополітичних чинників взаємодії між українськими та російськими політичними структурами. Перспективним також

є порівняння українського досвіду з розвитком інших національних рухів у колишній російській імперії, що дозволить краще зрозуміти механізми конфлікту та компромісу у процесах державотворення, а також визначити особливості українського політичного шляху у добу революційних трансформацій початку ХХ століття.

Список літератури:

1. Великий українець. Матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського. К., 1992. 550 с.
2. Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник В. Верстюк. К.: Заповіт, 1997. 341 с.
3. Верстюк В. Українська Центральна Рада: від створення до проголошення Української Народної Республіки. Щорічник центру досліджень України. rocznik centrum studiów nad ukraińą. copyright by studium europu wschodniej uw, warszawa 2023 uniwersytet warszawski № 1/2023. С. 15–40.
4. Винниченко В. Відродження нації: (Історія української революції, (марець 1917 р. – грудень 1919 р.): В 3-х ч. К.; Відень, 1920. Ч. 1. 348 с.
5. Вісті з Української Центральної Ради. 1917 р.
6. Грушевський М. Якої ми хочемо автономії і федерації. 3-є вид. К., 1917. 16 с.
7. Грушевський М. Українська Центральна Рада та її Універсали. К., 1917. 53 с.
8. Грушевський М. На порозі нової України: Гадки і мрії. К., 1918. 120 с.
9. Дацків І. Б. Українська дипломатія (1917–1923 рр.) у контексті світової історії: Монографія. Тернопіль: КРОК, 2013. 621 с.
10. Дацків І. Б. Взаємини Тимчасового уряду з Центральною Радою. Історико-філософський журнал Університет. К.: Київський славистичний університет, 2011. № 5 (43). С. 8–17.
11. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923. Т.1. Доба Центральної Ради. Ужгород, 1932. 452 с.
12. Енциклопедія історії України. Т 1. К., 2003. 671 с.
13. Копиленко О.І. «Сто днів» Центральної Ради. К., 1992. 164 с.
14. Кудлай О. Переговори Центральної ради і представників Тимчасового уряду (28-30 червня 1917 р.). Український історичний журнал. 1999. № 6. С. 42–58.
15. Кучерук О. Українська Центральна Рада: 1917–1918 роки. К.: Балтія-Друк, 2018. 127 с.
16. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції. 1917–1921 (Спогади). Т.1. Центральна Рада, Гетьманат, Директорія. Прага, 1942. 210 с.
17. Мороз В. Центральна Рада: від II Українського військового з'їзду до більшовицького перевороту. Ратуша. 1992. 12 червня.
18. Павлюк О., Сідак В. Дипломатія незалежних українських урядів (1917–1920). Нариси з історії дипломатії України. К.: Альтернативи. 2001. С. 310–339.
19. Правда. 1917 р., 15 червня.
20. Сергійчик В. Українська соборність: Відродження українства в 1917–1920 роках. К.: Тз ОВ «Укр. видавн. Спілка», 1999. 416 с.
21. Симоненко Р. Г. Про авантюристичну діяльність українського буржуазного націоналізму на міжнародній арені 1917–1918 рр. Історія та історіографія України: Зб. наук. пр. К., 1985. С. 137–173.
22. Солдатенко В.Ф. Українська революція: концепція та історіографія (1918–1920 рр.). К.: Видавничий центр «Просвіта», 1999. 508 с.
23. Хміль І. З прапором миру крізь полум'я війни. К., 1962. 340 с.
24. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України). Ф. 1115. Фонд Української Центральної Ради. Оп. 1. Спр. 16. Арк. 14–16.

Datskiv I.B. POLITICAL RELATIONS BETWEEN THE PROVISIONAL GOVERNMENT OF RUSSIA AND THE UKRAINIAN CENTRAL RADA IN 1917: BETWEEN CONFLICT AND COMPROMISE

The article is devoted to the analysis of political relations between the Russian Provisional Government and the Ukrainian Central Rada in 1917, a period of acute political instability and active state-building in Ukrainian lands. It examines processes characterized simultaneously by conflict and attempts at compromise, reflecting the contradictions between the Ukrainian side's aspiration for national autonomy and the efforts of the Russian Provisional Government to preserve a single centralized state. Particular attention is paid to the foreign and domestic political aspects of the Central Rada's activities, the creation and functioning of the

General Secretariat, the proclamation of the First and Second Universals, as well as the institutional and procedural mechanisms through which Petrograd sought to limit the autonomist aspirations of the Ukrainian side.

This article examines how Ukrainian leaders, including M. Hrushevskyyi, V. Vynnychenko, M. Porsh, and others, attempted to combine aspirations for autonomy with a policy of restrained compromise. The author focuses on key moments of the negotiation process, in particular the visits of delegations to Petrograd and disputes over the territorial borders of Ukraine, which illustrate the complexity of determining the political status of the state in the context of revolutionary events. The study analyzes the causes of the growing conflict, including the central government's refusal to recognize the authority of the Central Rada, the restriction of autonomist initiatives, and the disregard of agreements reached in Kyiv. The research concludes that the political relations of 1917 were characterized by a complex combination of conflict and compromise, shaping Ukraine's further path toward autonomy and future statehood.

The analysis of this period is important for understanding the specific features of interaction between national governing bodies and the state center under crisis historical conditions, as well as for the comparative study of state-building processes during revolutionary transformations. The material of the article may be useful for historians, political scientists, and researchers of the Ukrainian Revolution.

Keywords: *Central Rada, Provisional Government, General Secretariat, negotiations, autonomy.*

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.05.2026